

Izrez karte slovenskih ledinskih, krajskih in hišnih imen v Kotmari vasi.
Izdajatelj: SPD Gorjanci, Kotmara vas

Člani iniciativ za ohranjanje slovenskih ledinskih imen s predstavniki Unesca ob podelitvi priznanja.
Foto: Unesco Avstrija, Salzburg, 20. 4. 2010

SLOVENSKA LEDINSKA IN HIŠNA IMENA SPREJETA V UNESCOV SEZNAM NESNOVNE DEDIŠČINE V AVSTRIJI

V španski jahalni šoli na Dunaju so 11. marca 2010 javnosti predstavili prvo listo nesnovne dediščine v Avstriji, v katero je komisija izmed dvajsetih prošelj sprejela 18 elementov, ki odslej predstavljajo državno nesovno kulturno dediščino v Avstriji. Med sprejetimi elementi so tudi slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem.

Avstrija je 9. julija 2009 ratificirala Konvencijo o varovanju nesnovne dediščine in se s tem obvezala, da bo pripravila nacionalni register nesnovne dediščine v Avstriji. Kmalu po ratifikaciji Konvencije je Nacionalna agencija za nesovno dediščino v Avstriji, ki deluje znotraj avstrijske Unescope sekcije, objavila razpis, v katerem je pozivala skupnosti, skupine in posameznike, ki ohranjajo živo dediščino, da se prijavijo za vpis v nacionalni seznam. Prošnje so torej posredovala društva, skupine, skupnosti in posamezniki, ki v svojih domačih krajih ohranjajo znanja in tradicije, kot jih opredeljuje organizacija Unesco v posebni Konvenciji o varovanju nesnovne dediščine iz leta 2003. Konvencija navaja pet glavnih področij nesnovne dediščine: ustna izročila, vključno z jezikom kot nosilec nesnovne kulturne dediščine, uprizoritvene umetnosti, družbene prakse, rituale in praznovanja, znanje o naravi in svetu ter tradicionalne obrtne veščine.

Prošnje za vpis v avstrijski seznam nesnovne dediščine so posredovala tudi slovenska društva in posamezniki, ki se na Koroškem trudijo za ohranitev slovenskih ledinskih in hišnih imen. Komisija, ki so jo sestavljali zastopniki ministrstev, zastopniki zveznih dežel in eksperti za področje nesnovne dediščine, je v prvo listo slovenska ledinska in hišna imena sprejela, česar so se posebej razveselili društveniki in posamezniki, ki so prošnje vložili. Kot zastopniki raznih iniciativ so prošnje podpisali Vinko Wieser in Jozi Pack iz Kotmare vasi, Milka Olip iz Sel in Karel Hren iz Žitare vasi, vključena pa so bila društva: SPD Gorjanci, KPD Planina, Interesna skupnost selskih kmetov, Kulturno društvo

Šmarjeta-Apače, SPD Bilka, SPD Trta in SPD Rož.

Ker so prošnje za vpis v register lahko vložile le skupnosti ali posamezniki, ki so nosilci dediščine, ne pa institucije, ki izvajajo projekte ali pa raziskovalno delo, je Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik spodbudil društvenike za odločilni korak. Martina Piko-Rustia, ki je bila vključena v projekt priprave slovenskega registra nesnovne dediščine in je v sodelovanju z vodjo projekta, dr. Naškom Križnarjem, spoznala osnove Unescope konvencije za varovanje nesnovne dediščine, je društvenikom pomagala pri pripravi prošnje, ki ji je bilo treba priložiti še dve strokovni mnenji izvedencev ter izjavo o soglasju vključenih skupin, skupnosti in posameznikov.

Unescova konvencija štiti živo dediščino, ki jo skupnosti, skupine ali posamezniki ohranjajo in prepoznajo kot del svoje kulturne dediščine. V Konvenciji nesovna kulturna dediščina obsega le tisto dediščino, ki je skladna z obstoječimi mednarodnimi instrumenti za človekove pravice, z zahtevami o medsebojnem spoštovanju med skupnostmi, skupinami in posamezniki in s trajnostnim razvojem. Prošnja za vpis v seznam nesnovne dediščine je zato sledila kriterijem Unescope Konvencije, prosilci pa so morali poleg osnovnega opisa izvajanja ali ohranjanja tradicij v preteklosti (vsaj za tri generacije nazaj) in v sedanjem času predstaviti tudi spremembe in rizične dejavnike, ki ogrožajo tradicije ali izročila, ter načrtovane ukrepe za ohranjanje oziroma za kreativno ali inovativno posredovanje predstavljenih tradicij in izročil mlajšim generacijam. Podlaga za prošnje slovenskih društvenikov so bile zato obsežne dokumentacije hišnih in ledinskih imen ter objava karte v občini Kotmara vas, ki jo je leta 2008 izdalo Slovensko prosvetno društvo Gorjanci na podlagi zapisov Zojzja Packa (www.gorjanci.at), objave karte za trženje kmečkih izdelkov z zapisanimi hišnimi in ledinskimi imeni iz Sel, ki je leta 2007 nastala v sodelovanju Interesne skupnosti

* Mag. Martina Piko-Rustia, univ. dipl. etnol., vodja Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik, A-9020 Celovec, 10. Oktoberstr. 25, E-naslov: piko@ethno.at

selskih kmetov in Narodopisnega inštituta Urban Jarnik (www.kosuta.at/projekt), in druge obsežne dokumentacije slovenskih toponimov pri posameznih društvih, ki karte z velikim prizadevanjem pripravljajo v svojih občinah. Društvo Gorjanci je poskrbelo tudi za zvočno dokumentacijo slovenskih ledinskih in hišnih imen.

Projekt dokumentacije slovenskih ledinskih in hišnih imen na Koroškem je bil deležen posebne pohvale, saj so društveniki verodostojno pokazali, da slovenskih imen ne ohranjajo le za arhive, temveč jih skušajo ohraniti v živi rabi v najširšem krogu ljudi. Projekt dokumentacije slovenskih ledinskih in hišnih imen je odprt, kar pomeni, da se poleg društev, ki so prošnjo vložile, lahko vključijo še druga društva, iniciative, posamezniki, ki si prizadevajo za ohranitev slovenskih imen na Koroškem.

Na Koroškem je bilo v 20. stoletju zanimanje za slovenska in hišna imena ves čas zelo veliko, o čemer pričajo dela Antona Feiniga, Bertranda Kotnika, Huberta Fabiana Kultererja, Eberharda Kranzmayerja, Iris Karner, Heinza Dieterja Pohla, Pavla Zdovca in drugih.

V torek, 20. 4. 2010, je Nacionalna agencija za nesnovno dediščino v Avstriji v Salzburgu podelila listino o vpisu slovenskih ledinskih in hišnih imen v nacionalni seznam nesnovne dediščine v Avstriji. Unescova listina je priznanje vsem tistim, ki ta imena, v katerih se zrcali zgodovina dvojezičnega koroškega jezikovno-

kulturnega prostora, ohranjajo in dokumentirajo kot jezikovne priče. Ob podelitvi listin je postala dostopna tudi domača stran, na kateri so vpisani elementi predstavljeni: <http://nationalagentur.unesco.at>.

Izmed dvajsetih prispelih prošenj je strokovna komisija izbrala 18 elementov, med njimi je najbolj znana španska jahalna šola na Dunaju. Iz Koroške so bili v listo sprejeti še tradicija puškarstva iz Borovelj, kultura rudarjev iz Plajberka pri Beljaku (Bad Bleiberg) in tradicija kruha v Lesni dolini (Lesachtal).

Ker je Avstrija letos prvič predstavila tradicije, ki jih želi ohraniti s posebno Unescovo konvencijo, je bilo medijsko zanimanje temu ustrezno visoko. O slovenskih ledinskih in hišnih imenih kot pomembni kulturni dediščini so poročali avstrijska in slovenska televizija, radijske hiše, slovenski časopisi in – kar je najbolj razveseljivo – koroški dnevnik, ki so bralcem posredovali tudi misel Karla Hrena, da naj bi Unescovo priznanje pripomoglo k pozitivnemu preobratu v razmišljanju o slovenskih imenih na Koroškem.

Uradne institucije so namreč slovenska imena na Koroškem mnogokrat zapostavljale, tajile, pačile in se jih sramovale. Zato je tembolj razveseljivo, da je nanje kot na izredno kulturno dediščino, ki je lahko Koroški v ponos, opozorila organizacija Unesco.

MEDNARODNI INTERDISCIPLINARNI SIMPOZIJ »KAM BI S TO FOLKLORO?« Ljubljana, 24.–29. 9. 2009

Glasbenonarodopisni inštitut Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti je leta 2009 praznoval 75-letnico ustanovitve. V sklop počastitve obletnice so uvrstili tudi izvedbo mednarodnega interdisciplinarnega simpozija »Kam bi s to folkloro? / What to do with Folklore?«, ki je bil obenem posvečen spominu na leta 2008 preminulo dr. Zmago Kumer, eno največjih raziskovalk slovenskega ljudskega pesemskega izročila.

Simpozij, ki so ga pripravili v prostorih Znanstvenoraziskovalnega centra in Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, je bil tematsko široko zastavljen: vključeval je namreč pahljačo razmislekov, vzbujenih z izzivalnim naslovnim vprašanjem, ki ga je leta 1974 v svojem predavanju, pozneje izdanem v knjižici, postavila dr. Kumrova. Že iz samih plenarnih predavanj vabljenih predavateljev (Regina F. Bendix, Maria Herrera-Sobek, Naila Ceribašić, David Atkinson) so bili razvidni različni raziskovalni pristopi in usmeritve – od tradicionalne analitične usmeritve, osredotočene na predmet folklor, do širšega razumevanja folkloristike kot družbeno odgovorne dejavnosti. Širokemu spektru pogledov na folkloro je botrovala tudi sama zasnova simpozija, ki je odražala štiri temeljna področja delovanja Glasbenonarodopisnega inštituta, sestavljenega iz etnomuzikološke, tekstološke in etnokoreološke sekcije ter arhiva; na simpoziju

so tako sodelovali raziskovalci, ki preučujejo glasbeno, plesno, slovstveno folkloro, verovanja in šege, poleg tega pa tudi raziskovalci folkloristične disciplinarne zgodovine in teorije.

Več kot šestdeset referentov je nastopilo v treh tematskih sklopih. Najobsežnejši tako po vsebinski raznolikosti kot po številu udeležencev je bil sklop Tradicionalno v sodobnosti. Temeljno značilnost vsebinsko raznolikih predstavljenih referatov lahko strnemo v dvojnost razumevanja tradicionalnega v sodobnosti. Nekateri referenti so predstavili določeni folklorni pojav, ki je bil živ v preteklosti, danes pa lahko preučujemo in opazujemo njegovo folklorizirano, transformirano različico, drugi referenti pa so se posvečali novonastajajočim folklornim pojavom, v katerih lahko prepoznamo neposredno povezavo s starejšimi folklornimi oblikami (npr. maturantska parada). Ob tem so se izpostavljala vprašanja translokacije in institucionalizacije omenjenih pojavov ter njihove nove vloge in pomeni.

Eden osrednjih poudarkov je bil namenjen vedno bolj perečemu vprašanju zaščite in lastništva folklorne ter s tem povezanih pravic in dolžnosti raziskovalcev in vseh, ki se poklicno ukvarjajo s preučevanjem, spodbujanjem in z zaščito folklorne. Raziskovanje in upravljanje z njo je namreč v vseh obdobjih družbeno in ideološko motivirano, zato je samorefleksija vseh, ki se z njo ukvarjajo kot njeni preučevalci in »varuhi«, nujna za razumevanje

* Marjeta Pisk, prof. slovenskega in latinskega jezika, asistentka, Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 2, E-naslov: marjeta.pisk@zrc-sazu.si